

מעשה שהתכנסו אנשים באסיפה פומבית, וביקרו את הועד, שהוא לא מתפקד כראוי. נענה הרבי מגור, ה"אמרי אמת", ואמר: "אין לבקר מבלי לתת פתרונות, אלא יש לבקר על מנת לתקן, ולהיטיב להבא. וראיה לכך מדברי המדרש, שכתב - 'יתרו, אחד משמותיו היה יתר, על שם שיתר פרשה אחת בתורה ואתה תחזה'". וצריך ביאור, הלא יתרו התחיל את דבריו באומרו "לא טוב הדבר אשר אתה עושה", היו צריכים איפוא לקרוא לפרשה 'לא טוב' ומדוע נקראת הפרשה "ואתה תחזה"? אלא מתחילים מ"אתה תחזה", מה שיש לתקן, ולא רק ביקורת!" ("בישישים הכמה")

"ושפטו את העם בכל עת". ("החכ"ו)
סיפר הגאון רבי יוסף כהן: מעשה ארע בירושלים, אדם השאיל לחברו עט, לצורך חתימה, ובעוד העט בידו, נחטף העט על ידי ערבי גזלן, ונעלם.
תלמידי החכמים סברו כי הדבר פשוט ביותר, שהשואל חייב לשלם לבעלים את שווי העט, כדין שואל שחייב באונסין.
אך כשבא ענין זה לפני הגאון רבי צבי פסח פרוק פסק כי השואל פטור! לפליאת השומעים הסביר: 'הרי השואל קיבל את העט רק לשם חתימה, ושווי החתימה אינו שווה פרוטה, ואם כן הוא ספק אם יש עליו דין שואל להתחייב באונסים.'
("הצבי ישראל" ועיין חו"מ שמו"ר י' ונ"ב)

"וישב משה לשפוט את העם, ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב"
פעם באה אל הגאון רבי צבי פסח פרוק ילדה, לשאול שאלה על ביצה. הרב שאל למקום מגוריה, והתיר משום הפסד מרובה.
רבי צבי פסח הבחין, כי הרבנים שישבו לידו תמהו על הענקת תואר זה לביצה בודדת... פנה ואמר להם: "אם שולחים ילדה משכונת "שערי חסד", מרחק כה רב בשל ביצה, כנראה שזה להם הפסד מרובה."
("הצבי ישראל")

בחג השבועות באה אישה אל הגאון רבי שמואל סלנט, בשאלה: דרכה תמיד להכין לחג בליניצ'ס עם שתי ביצים, והיום הכינה העוזרת את החביתיות עם שלש ביצים. מה דינם של הבליניצ'ס? החלו הנוכחים לחייר...
לפתע שאל רבי שמואל את האישה: "אם הכנת רק שתי ביצים, מניין הביצה השלישית?" קראו לעוזרת ואמרה: "מהלול שבחצר לקחתי ביצה טריה..."
פסק רבינו: "אם כן אסור לאכול את הבליניצ'ס היום, כיון שזו ביצה שנולדה ביום טוב!"
(הקדמה ל"תורת רבינו שמואל סלנט")

סיפר הגר"י דרעי: בוקר אחד, תוך כדי מהלך שיעורו של הגאון רבי בן ציון אבא שאול בישיבה נשמעו נקישות בדלת. והנה בפתח עומדת ילדה עם שקית ובתוכה תרנגולת שחווטה. היא נשלחה על ידי אמה לשאול מה דינה, אם היא טריפה או לא?
רבינו הפסיק את השיעור, הרכיב את משקפיו בדק את התרנגולת ביסודיות כשסיים אמר בצער: 'תגידי לאמא שלך שכדאי להמנע מלאכול את התרנגולת'.
הילדה יצאה והרב שקע בהרהורים כשתי דקות. לפתע הוציא מכיסו שטר כסף. פנה אלי ואמר: "יהודה, קח את הכסף, לך ותמחר אחר הילדה ותמסור לה אותו". תיכף רצתי לכיוון רחוב מלכי ישראל, מצאתי את הילדה ונתתי לה את הכסף.
כשחזרתי ואמרתי לרב שמצאתי אותה, שמח מאד, ואמר לנו: 'ראו, אישה ששולחת לשאול בשעה כזו, והיא לא יכולה להמתין כשיסתיים השיעור?! זה סימן שאין לה מה לבשל לארוחת צהריים בבית חוץ מהתרנגולת הזו, וכשאסרתי אותה עליה מה תאכיל את בני ביתה. וגם שראיתי שיש אפשרות באופן דחוק לצדד להיתר, על כן הייתי חייב לעזור להם ולתת להם את מחיר התרנגולת, שיהיה להם מה לאכול!' ("תפארת ציון")

פעם באו יהודים מאחד הכפרים להתלונן על השוחט בפני האדמו"ר רבי ישראל מרוז'ין. באותו מעמד שהה אחד מחסידיו של הרבי בשם ר' יוסף. לאחר שהלכו המתלוננים, אמר לו הרבי: "סע אל הכפר, וראה שם איזה שוחט הוא זה".
הימים היו ימי חורף, ור' יוסף זה הגיע לכפר מאוחר בלילה. דפק בבית השוחט, הלה קיבלו בסבר פנים יפות, והכניסו לחדר חם, ערך לפניו שולחן, והגיש לו סעודה דשנה. אחר כך הציע לו מיטה טובה לישון בה.
למחרת חזר לרוז'ין. שאלו הרבי: "מה אתה אומר על השוחט?"
השיבו ר' יוסף בענווה: "וכי מבין אני בשוחטים?! אך זאת אוכל להגיד לרבינו מה ארע עימי. נצטווייתי לנסוע ונסעתי, היה קר מאד והשוחט הכניסני לחדר חם. הוא שם לפני לחם טרי, חמאה וסכין חד, אכלתי ונהנתי, אחר כך דאג עבורי ללינה כהוגן, מיטה מוצעת כרים וכסתות, בקיצור הכנסת אורחים מושלמת".
חזר הרבי מרוז'ין על הדברים: "הלא אתה אומר שהבית חם והמיטה נעימה, אוכל בשפע והסכין היה חד... אם כן השוחט הזה הוא ירא שמים ואין להעבירו..."
("עפ"י "תפארת ישראל")

שבת יתרו - מנהגים רבים יש לשבת מיוחדת זו בכורדיסטן קראוה "שבת יקרותא" - "שבת יקרה"

באשכנז אומרים "מאורה" לפרשת יתרו, והחזן מנגן בשחרית "ישמח משה" בניגון ידוע ומיוחד. בקהילות ספרד אומרים את הפיוט "יום יום אודה לא-ל". ("כח יהודה", "מנהגי אמסטרדם", "דבר בעיתו")

קורא את עשרת הדברות בקול רם, באורך ובניגון. ("מנהגות וורמזיא", סדר טרויש) נהגו לקרוא את עשרת הדברות בקול רם, שנאמר "יענו בקול", ובשמחה, כנתינתם מיני. ("יעב"ץ - עמודי שמים")

אין לעשות הוספות באמצע קריאת עשרת הדברות. ("א"ר קמ"ג ו') ואפילו במקום שיש חיובים הרבה. ("שערי אפרים" ז' כ"ה)

יש שקוראים עשרת הדברות בטעם התחתון, ויש שקוראים בטעם העליון. ("נוהג כצאן יוסף", "דברי קהלת", "ביה"ל תצ"ד", "דינים והנהגות", לוח א"י)

יש שניגנו במנגינה מיוחדת את עשרת הדברות. ("נתיבות המערב")

בתימן מעלים את כל הילדים לשישי - 'יורד משה מן ההר'. (הל"י)

בחלב קראו בבתי העיר את "אבתיד'א כלאמנה", שהיא תרגום עשרת הדברות בערבית מאת רבי סעדיה גאון.

מעלים את הרב או האב"ד לעשרת הדברות. ("מג"א בשם הרדב"ז)

יש שמעטרים את כל ספרי התורה בכתרים. ("דבר יום ביומו")

קודם שיתחיל בעל הקורא לקרוא את עשרת הדברות, קמים כל המתפללים ושרים את הפיוט "יום מעמד סיני". (מנהגי לוב)

כתב בסדר טרויש: מנהגו לומר "אדיר אדירנו" בכל ימים טובים, גם בשבת ר"ח ושבת נישואין, ושבת דברות יתרו ואתחנן.

אצל כ"ק האדמו"ר רבי אהרן מבעלז נהגו השבת להוסיף קוגל, לכבוד קריאת עשרת הדברות. (לוח "תמידים כסדרם")

נהגו באוסטרייך ובשאר מדינות, כשהיה בעל הקורא מגיע ל"עשרת הדברות", היו קוראים כל הקהל מתוך החומשים... ובעל הקורא מסיים את הפסוק האחרון בקול רם.

ותמוה - איך יצאו בכך ידי חובת קריאת התורה, הרי אינם קוראים מתוך הספר!?

"תרומת הדשן" מיישב מנהג זה בטורח - "ומכל מקום נכון למי שמדקדק במעשיו, שיעמוד ליד הבימה, ויקרא את הפרשה מתוך ספר התורה עצמו, או יאזין לקריאת בעל הקורא". (כ"ד)

יש עומדים בעשרת הדברות, ויש שאינם עומדים ואוסרים העמידה. ("מנהגי ארגיל" לתשב"ץ, "שלמי ציבור", "כפי אהרן" ל"ט, חיד"א, "דבר שמואל", "שערי אפרים" ז', "אגרות משה" ד' כ"ב, "שם משמעון" ד', "יביע אומר", "ישכיל עבדי" ועוד ועוד)

לפני עשרות שנים נתגלתה תשובת רמב"ם האוסרת את העמידה בעשרת הדברות: "וראוי למונעם, בהיות שמגיע מזה הפסד באמונה, שיבואו לחשוב ולהאמין שיש יתרון לעשרת הדברות על שאר התורה, ולכן גם ביטלו את קריאת עשרת הדברות בכל יום מפני תרעומת המינים.

וכלפי טענות השואלים כי אנשי בבל נוהגים לעמוד, כתב הרמב"ם: "אין טענה זו כלום, לפי שאם נראה אנשים בריאים וחולים, לא נחלה אנו את הבריאים כדי שיהיו לחולים, אלא נשתדל להברות את החולים להשוותם לבריאים..."

דנו רבים מאחרוני זמננו: האם יש לבטל את המנהג לעמוד בעשרת הדברות, בשל מציאת תשובתו הגנוזה של הרמב"ם.

בשו"ת "ציץ אליעזר" הביא את דברי ה"חזון איש", שאין לסמוך על כתיב יד שנמצאו בגניזות, כי הם לא עברו את עין הביקורת הטהורה והנקיה של גדולי הדורות, על כן מקומות שנהגו לעמוד אין להם לשנות ממנהגם. (חיד"א, ח"ז כ"ו והארי"ע ע"י)

על הר סיני היו עשן, ענן, ערפל, אש, פרחים, עצים, גדר - ומה עוד? יהודי צדיק, נחבא אל הכלים נגיש לבעל קורא ותיק, ושאלו מה עוד היה על הר סיני? חשב וחשב ולא ידע...
אמר אותו יהודי, הרי זה פסוק מפורש בתורה (פ"ר עקב) "ואשלך את עפרו אל הנחל היורד מן ההר" - היה נחל בהר סיני!
(נר לשולחן שבת" מוהר"ג רמ"ו אמנם יעויין שם זוהר שתמה וכי נחל היה בהר?! וכתב בע"א)

"בא לירושלים גאון ישיש אחד מהגולה, ושמר רבי מרדכי רולר, שיצא לו מוניטין כמי שידיו רב לו בדיני עגונות". (עיתוני י"ם תוב"א)

הגאון רבי יצחק אייזיק הלוי הרצוג נהג לשלוח לו את תשובותיו בעניני עגונות, כדי שיעבור עליהם, ויצטרף אף הוא להיות. **בבוקרו של יום שישי אחד,** שלח לו הרב הרצוג תשובה ארוכה, שכתב בענין עגונה אחת. עם כניסת השבת, סמוך לשעת הדלקת הנרות, טלפן אותו גאון ישיש לבית הרב הרצוג, והודיע לו כי הוא עבר על התשובה, והוא מסכים איתו להיות.

שאלו הרב הרצוג: "למה נחפז כבודו להודיעני על הדבר, ולמה לא המתין ליום ראשון?"

ענה הגאון הישישי: "מכיון שיצאה השאלה מלפני היתר, אין אני רוצה לעכב את השאלה, אפילו לא לרגע!!!"

למחרת, בשבת קודש, נפטר רבי מרדכי, והיה זה לפלא בעיני כל המתעסקים באותו היתר עגונה!
(מבוא לשו"ת "היכל יצחק")

ביום שישי חל יום הזכרון לגאון האדיר רבי יעקב ווינדנפלד, בעל ה"כוכב מיעקב", רבה של הרמילוב, נפטר כ"א שבט תרנ"ד

דבר התורה שהגאון ה"דברי חיים" מצאנו נהנה ממנו!

"ויתניבו בתחתית ההר" - 'מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כנגיף, ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם'. (שבת פח.)

תמה ה"כוכב מיעקב" מדוע הזהיר הקב"ה בלשון "שם" תהא קבורתכם, לכאורה היה עליו לומר "כאן" תהא קבורתכם!?

אלא בכוונה אמר "שם", שכן כוונתו לא היתה רק על אותה שעה, אלא לעולם ועד יהודי צריך לדעת שבכל פעם שחלילה ירפה מעליו עול תורה הוא פותח פתח לקבורתו, כי אין מציאות של יהודי ללא תורה!

"כל הדבר הגדול יביאון אליך". (י"ח כ"ב)

מעשה באחד שהיה קונה מזמן לזמן 'כרטיס מזל'. חמש פעמים הוא הקפיד לקנות כרטיס שמספרו 36029, בפעם השישית נתן לו המוכר כרטיס שמספרו 36028. והנה לשמחת הקונה, כרטיס זה עלה בגורל וזכה.

המוכר טען כי טעה, ועמד לתת לו גם הפעם את כרטיסו הקבוע... ואילו הקונה טען מה פתאום, מזלי גרם לקבל את הכרטיס הזוכה...

השיב ה"כוכב מיעקב": ראשית, כיון שהקונה שילם את הכסף, ויכל להבחין בטעות של המספר השונה, אומרים אנו שהקונה ידע מזה ומחל, ואין כאן ביטול מקח.

ובענין שהעירו כי הקונה הקפיד פעמים רבות על מספר מסויים, ואולי גם את הכרטיס הזה 'על דעת הראשונה הוא עושה', אין לזה ראיה כלל, כי אולי שינה את דעתו ונמלך, ומזלו גרם שיעלה במחשבתו לקחת את הכרטיס הזוכה. (שו"ת "כוכב מיעקב" ח"ב כ')

"את הדבר הקשה יביאון אל ..." (י"ח כ"ו)

היה זה בעיירה גריידינג, ה"כוכב מיעקב" נקרא לדין תורה סבור. עם סיומו ערכו לכבודו ראשי הקהל סעודת גדולה, והנה הגיעה אישה לשאול: בזמן שמלחה בשר עמדו במרחק לא רב, פרתה והעגל שינק ממנה חלב. לפתע ברח העגל מאמו, רץ וליקק בלשונו את הבשר הנמלח.

גדולי התורה והדיינים שישבו בסעודה לא רצו להשיב מפני כבודו של רבי יעקב, ושאלוהו לדעתו? והשיב: יש להתיר, שהרי המושנה כתבה (טהרות פ"ג מ"ח) כי בפרה וכלב השיעור שהמשקה ששותים שווה על פיהם, הוא שיעור זמן קצר מאד - "כדי שילחכו את לשונם!"
(הקדמה לשו"ת "כוכב מיעקב")

"כל אשר דיבר ה' נעשה". (י"ט כ')

תחילת לימודו בגמרא של רבי יעקב היתה מסכת שבועות. ובהיות הדבר סמוך לחג השבועות, אמר מלמדו בבדיחות שהלימוד הוא מענינא דיומא.

השיב הילד, אכן נכון הדבר, הלא מושבעים אנו מהר סיני, הרי שיש קשר בין מסכת שבועות לחג השבועות.
(שם)